

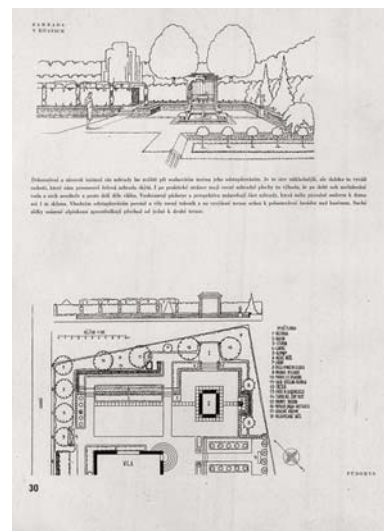
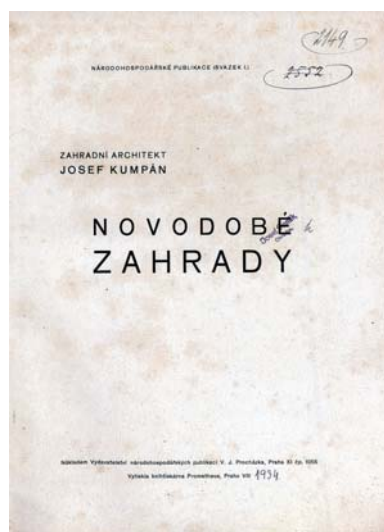
Možnosti využití archivních zdrojů Národního zemědělského muzea (osobní fond Josef Kumpán) pro účely aplikovaného výzkumu

Stanislava OTTOMANSKÁ; Eva SPĚVÁKOVÁ; Pavel VAIDA

ANOTACE: Zahradní architekt Josef Kumpán patří mezi výrazné osobnosti svého oboru na našem území v období první poloviny 20. století. Příspěvek má za cíl ukázat na příkladu tohoto tvůrce možnosti využití archivních zdrojů pro účely aplikovaného výzkumu.

1

2

V poslední době sledujeme zvyšující se obecný zájem o architekturu, zejména meziválečného období. Odborníci jsou schopni charakterizovat její přednosti, soudobou výpěstlost a na základě historických pramenů provést rekonstrukci. Je pochopitelné, že by hodnotné stavby tohoto období, zejména ty privátního charakteru, nemohly existovat bez patřičného, zahradně-architektonicky upraveného okolí. Z tohoto důvodu je nezbytné společně s rekonstrukcí budov přistoupit také k obnově přilehlého prostoru zahrad, který teprve dovede výsledek obnovy k dokonalosti a nabídne kontinuální pohled na architekturu v jejím přirozeném prostředí. Z příkladů úspěšných rekonstrukcí tohoto typu je možné uvést Müllerovu vilu v Praze, vilu Tugendhat v Brně, vilu Čerych v České Skalici a vilu Stiassni v Brně.

Přesto je z pohledu historie zahradní a krajinné tvorby stále patrná absence odborných textů, které by poskytly více informací o tvorbě jednotlivých zahradních architektů meziváleč-

ného období. V české odborné literatuře je většina publikací zaměřena především umělecko-historicky, zpravidla na architekturu vybraných objektů. Srovnání díla české, německé a židovské kultury, tak dobře známé z oblasti umění, literatury, filmu či hudby, bohužel v zahradní a krajinné tvorbě zcela chybí.

Mezi výrazné osobnosti meziválečné kultury lze přitom bezesporu řadit i zahradní architekty – Josefa Kumpána, Josefa Vaňka, Otokara Fierlingera či často opomíjeného, avšak vysoce nadaného Josefa Minibergera. Bez důkladné znalosti díla daných autorů, a to především v rovině plánové dokumentace a následně realizovaných objektů, nejsme schopni objektivně zhodnotit jejich přínos v rámci historie a vývoje zahradního umění doby první republiky. Často totiž dochází k chybné interpretaci kompozičního záměru daného objektu, a to v důsledku neznalosti širších souvislostí, případně proto, že z hlediska použitých technických či vegetačních prvků zcela chybí potřebná dokumentace.

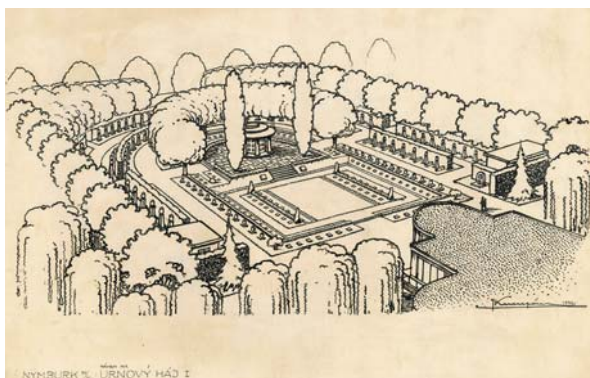
Obr. 1. ? Pětivoký, portrét Josefa Kumpána. Soukromý archiv Josefa Vaňka v Chrudimi.

Obr. 2. Josef Kumpán, *Novodobé zahrady*, Praha 1934 – titulní strana a strana 30 knihy.

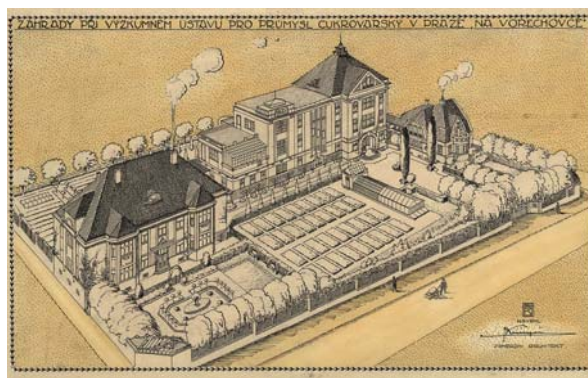
Proto je nezbytné provést analýzu všech dostupných zdrojů, které byly pro danou problematiku klíčové. Jedním z nich je nepochybně osobní fond Josefa Kumpána v rámci archivního fondu Národního zemědělského muzea (dále NZM).

Josef Kumpán (1885–1961) – stručný životopis

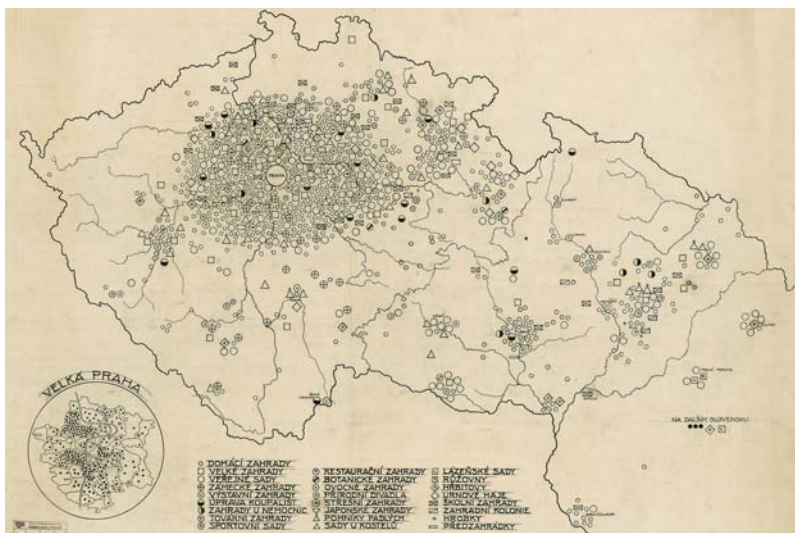
Josef Kumpán se narodil 23. prosince 1885 v Mladé Boleslavi, v rodině známého zahradníka Josefa Kumpána st. Vychodil obecnou školu a nižší reálné gymnázium. V zahradnických oborech získával znalosti a dovednosti doma i v zahraničí. Studijní a praktické zkušenosti sbíral například v Eisenberských koniferyových

3

4

5

Obr. 3. Josef Kumpán, urnový háj v Nymburce. Archiv Národního zemědělského muzea (NZM), OF Josef Kumpán, inv. č. 464/VIZ/311. Foto: NZM, 2016.

Obr. 4. Josef Kumpán, Cukrovarnický ústav v Praze na Vořechovce. Archiv NZM, OF Josef Kumpán, inv. č. 396/VIZ/250. Foto: NZM, 2016.

Obr. 5. Mapa realizací Josefa Kumpána z let 1918–1945. Archiv NZM, OF Josef Kumpán, inv. č. 2036/VIZ/1375. Foto: NZM, 2016.

uplatňuje dělení objektů dle funkčních typů zeleně, aby je už v samotné mapě názorně odlišil. Rozlišuje zvlášť zahrady, parky aj. na domácí zahrady, velké zahrady, veřejné sady, zámecké zahrady, výstavní zahrady, úpravy koupališť, zahrady u nemocnic, tovární zahrady, sportovní sady, restaurační zahrady, botanické zahrady, ovocné zahrady, přírodní divadla, střešní zahrady, japonské zahrady, úpravy pomníku padlých, sady u kostelů, lázeňské sady, růžovny, hřbitovy, hrobky, urnové háje, školní zahrady, zahradní kolonie, ale i předzahrádky. Praha má kvůli měřítku vlastní výše v dolní části mapy, část Slovenska je též pracovně upravena vzhledem k použitému formátu a stylizaci. Celkem je na mapě zaneseno 1 359 objektů, z toho 1 329 na dnešním území České republiky a 30 na území Slovenska. Z počtu 1 329 objektů jich připadá 276 na Prahu.

Podobné mapy J. Kumpán vypracovával již dříve ke své propagaci, např. při výstavách a dalších příležitostech. Bohužel nejsou do

školkách knížete Lobkowitze v Jezeří (Eisenberg) a na Vyšší zahradnické škole v Lednici na Moravě.¹ V zahraničí J. Kumpán působil u významných školkařských závodů a projekčních kancelářích v Paříži a Berlíně, a to ještě v období před 1. světovou válkou. Válečné události a poválečné změny politicko-hospodářského uspořádání Evropy citelně ovlivnily také zahradnické obory. I přes nepříznivou situaci se však Kumpán rozhodl pokračovat ve své profesní dráze a v roce 1918 založil svůj vlastní ateliér. Působil především v Praze a blízkém okolí, kde se stal autorem několika set plánů soukromých zahrad, veřejných parků a sadů atd. Vedle projekční práce byl velmi činný i publikačně, ať už četnými příspěvky do odborných periodik (např. *České zahradnické listy*, následně *Československé zahradnické listy*, *Naše zahrádka* aj.) či vlastní literární tvorbou. Za jeho nejvýznamnější a nejznámější knihu lze označit titul *Novodobé zahrady* z roku 1934 v Praze, ve kterém se zaměřuje na problematiku tvorby a zakládání soukromé vilové zahrady a péče

o ni. Kniže předcházely i tematicky obdobné tituly, např. *Novodobá zahrada*, které vycházely na přelomu 20. a 30. let 20. století.²

Opomenout nelze ani Kumpánovu spolkovou činnost, ve 30. letech 20. století byl aktivním členem Svazu spolků pro okrašlování a ochranu domoviny, kde zastával několik funkcí. V rámci svazu byl též několik let redaktorem časopisu *Kráska našeho domova* a činný byl i jako iniciátor, poradce, tvůrce a hodnotitel zahradnických výstav. Kumpán byl od roku 1921 též dlouholetým členem Československé dendrologické společnosti v Příhonicích.

Z hlediska projekční činnosti je přínos tvorby Josefa Kumpána stále nedoceněný.³ K poznání jeho tvorby nám může pomoci dokument, který vytvořil s největší pravděpodobností po skončení 2. světové války, když připravoval své portfolio pro poválečnou éru v projekční kanceláři v Praze. Jedná se o mapu navržených projektů v rámci našeho území, která schematicky zachycuje dané lokality (1918–1945). Pro lepší názornost autor používá různé značky, resp.

■ Poznámky

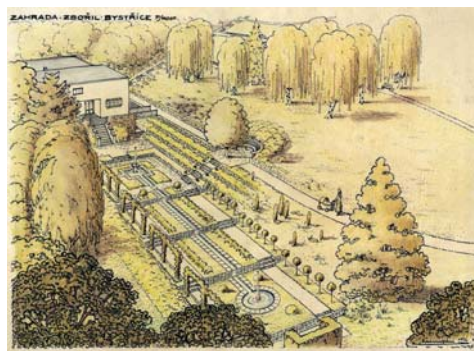
1 Stanislava Ottomanská, *Použití dřevin ve vybrané etapě vývoje zahradního umění (přelom 19. – 20. století na území východních Čech)* (disertační práce), Ústav biotechniky zeleně, Zahradnická fakulta Mendelovy univerzity v Brně, Lednice 2011, s. 165.

2 Josef Kumpán, *Novodobé zahrady*, Praha 1934, s. 95.

3 Roman Zámečník, *Zahradní architekti první republiky, Zprávy památkové péče LXXIII*, 2013, s. 309–316.

6

7

Obr. 6. Josef Kumpán, sadová úprava lázeňského náměstí v Luhačovicích. Archiv NZM, OF Josef Kumpán, inv. č. 2123/VI/21415. Foto: NZM, 2016.

Obr. 7. Josef Kumpán, zahrada Zbořil v Bystřici pod Hostýnem. Archiv NZM, OF Josef Kumpán, inv. č. 399/VI/21253. Foto: NZM, 2016.

dnešních dnů dochovány a není též znám dokument, který by podobným způsobem sumarizoval tvorbu od roku 1946 do roku 1957, kdy Kumpán naposledy projektoval. Po roce 1957 totiž odešel do ústraní – žil v Praze na Vinohradech, kde též 5. května 1961 zemřel.

Základní pramen – osobní fond J. Kumpána v archivu NZM⁴

Rozsáhlý archivní fond Národního zemědělského muzea je jediným oficiálním zdrojem, který ve svém fondu uvádí osobní fond Josefa Kumpána. Z hlediska získání tak cenného archivního dokumentu je klíčová i skutečnost, že Josef Kumpán byl aktivním členem spolku tzv. Všezahradnického muzea,⁵ které již v meziválečném období úzce spolupracovalo v otázce výstavnictví soudobé projekční činnosti zahradních architektů s institucí původního Československého muzea zemědělského. Dokládá to činnost Všezahradnického muzea při přípravě výstavy těchto projektů, která se konala roku 1925.⁶ Muzejní komise se o rok dříve obrátila na všechny tehdy známé české zahradní architekty s otázkou, zda by byli ochotni darovat či zapůjčit své plány soukromých zahrad, parků a jiných objektů. Právě zde je možno hledat spojitost se skutečností, proč se v archivu NZM nachází řada plánů nejen od J. Kumpána, ale také od dalších tvůrců zahrad meziválečného období.

V osobní pozůstalosti J. Kumpána je patrná absence osobních dokumentů. Nejsou k dispozici např. křestní list, vysvědčení, živnostenské oprávnění a další dokumenty, které by byly přesně specifikovány a datovány.⁷ Je zde však

zachován obsáhlý soubor plánové dokumentace, který je nicméně dosti nesourodý – jeho součástí jsou materiály různé kvality, různé úrovně zpracování i fáze rozpracovanosti –, jenž byl nashromážděn z více zdrojů a deponován v archivu NZM.

V rámci projektu NAKI dle schváleného harmonogramu činnosti byla zafinancována digitalizace (proběhla v letech 2013–2015) těchto dokumentů. Fond bohužel před vlastní digitalizací nebyl chronologicky ani tematicky (plánová dokumentace, fotografie, další dokumenty) seřazen.

Metodika práce s digitalizovanými podklady pro potřeby aplikovaného výzkumu

Obecně se dá říci, že v archivu NZM se od Josefa Kumpána nacházejí zahradní a sadovnícké plány, axonometrie, perspektivy, pracovní náčrtky, různé skici a akvarely, fotografie, výstřižky z dobových periodik a stavební a projektová dokumentace v časovém intervalu let cca 1913–1957. Bohužel se však jedná převážně o dílčí dokumenty, kdy pro značnou nesourodost nelze ani u jednoho ze zájmových objektů „sestavit komplet“. Není tedy možné sestavit položky typu plán zahrady, perspektivy, fotodokumentace, korespondence s majitelem aj. tak, aby k danému projektu, případně realizaci zahrady vznikl souborný dokument s určitou vypovídací hodnotou. Úkolem řešitelského týmu se tak stalo dohledat z jednotlivých dílčích materiálů konkrétní lokality daných objektů zahradního umění, pro které byly vytvořeny. Tuto práci znesnadňovala skutečnost, že u většiny položek, které měli řešitelé k dispozici, nebyl uveden bližší popis (obsahovaly např. pouze příjmení a lokalitu).

Po digitalizaci plánové dokumentace z osobního fondu J. Kumpána a jeho utřídění ve spolupráci s pracovníky Ústavu biotechniky zelené Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity v Brně archiv NZM eviduje v osobním fondu zahradního architekta Josefa Kumpána celkem 891 digitalizovaných položek, resp. 891 kusů

včetně několika desítek fotografií. V současné době jsou zpracovávány v rámci sbírky map a plánů a digitalizované vkládány na mapový server muzea, aby byly přístupné pro širokou laickou i odbornou veřejnost. Pro badatelské účely jsou i nadále k dispozici v rámci archivu NZM v Praze.

Pro celkovou přehlednost a vytvoření systému byla vyhotovena pracovní tabulka, tzv. *katalog plánové dokumentace*, a dále pracovní *tabulka dohledaných objektů*, která zpočátku vycházela chronologicky z uspořádání položek, inventárních čísel. Další postup si vyžádal stanovení a přiřazení tzv. ID (identifikátoru) ke každému objektu. Do tabulek byla v první fázi zapisována všechna dostupná data, která se dala vyčíst z daného plánu (letopočty, autor, název plánu, místo, zadavatel aj.), postupně se přidávala další dohledaná data, např. současná lokace, současní majitelé a jiné informace potřebné pro badatelskou činnost (kontakty, odkazy na zdroj apod.).

Tabulka dohledaných objektů byla vytvořena v programu Microsoft Excel a několikrát z hlediska zvyšujících se požadavků a potřeb bádání přeměněna, přesto ve většině pracovních i konečných verzí převažoval následující model zápisu, který byl výchozí pro první etapu terénního šetření:

■ Poznámky

⁴ Pro ucelení informací o životě a tvorbě J. Kumpána bylo také příhodné prostudovat fondy, které se nacházejí v jiných institucích, např. Národní archiv v Praze, fond Policejního ředitelství či fond knihovny Výzkumného ústavu pro okrasné zahradnictví a krajinu v Průhoncích, část Dendrologická společnost.

⁵ Šárka Steinová, *Osudový příběh zemědělského muzea (1891) 1918–1952*, Praha 2013, s. 57–63.

⁶ Ibidem.

⁷ Šárka Steinová, Josef Kumpán – zahradní architekt (úvodní studie), *Prameny a studie LI*, 2013, s. 56–89.

Tab. 1. Ukázka dílčího segmentu tabulky Katalogu plánové dokumentace v rámci projektu NAKI¹

P. č. NAKI	Zdroj	Dílčí číslo	Název souboru	URL ² Poslední ³	Název objektu	ID	Místo	Autor	Rok vydání	Popis náš
904	NZM tisky	428	418_v_z267.jpg	267	Komunální hřbitov v Manětíně	126	Manětín	Kumpán Josef	1934	hřbitov
905	NZM tisky	429	419_v_z268.jpg	268	Hřbitov v Libochovicích	114	Libochovice	Kumpán Josef	1932	hřbitov
906	NZM tisky	430	420_v_z268.jpg	268	Hřbitov v Libochovicích	114	Libochovice	Kumpán Josef	1932	hřbitov
907	NZM tisky	431	421_v_z269.jpg	269	Vyznamenaný návrh na úpravu Rajske zahrady a Zahrady na Valech v Praze – Hrad	190	Praha	Kumpán Josef		zahrada
908	NZM tisky	432	422_v_z270.jpg	270	Růžovna s keramickým bazénem	345		Kumpán Josef		vodní prvek a okolí
909	NZM tisky	433	423_v_z271.jpg	271	Příbyl – Slaný	33	Slaný	Kumpán Josef	1941	koupaliště
910	NZM tisky	434	424_v_z272.jpg	272	Mejdr, Ústí nad Orlicí	164	Ústí n. O.	Kumpán Josef	1939	část zahrady
911	NZM tisky	435	425_v_z273.jpg	273	Meliš – Počernice	332	Praha Počernice	Kumpán Josef	1943	část zahrady

¹ segment tabulky je vyhotoven pro zaznamenané plány v rámci projektu NAKI pořadových čísel 904 až 911

² sloupec „URL“, odkaz, který není aktivní v současné době v rámci tohoto příspěvku, pro interní potřeby řešitelů projektů NAKI

³ sloupec „poslední“ (poslední kombinace čísel sign. NZM) slouží ke kontrole, protože poslední číslo = číslo objektu v systému zápisu NZM

Tab. 2. Ukázka dílčího segmentu pracovní tabulky dohledaných objektů určených pro terénní šetření

Rok	Lokace	Sign. NZM	ID	Autor	Popis	Adr. – jméno	FTZ	Adr. – místo	Ulice	Město	PSČ	Okr. ¹	Kraj ²
1939	DOHLEDÁNO	412_V_Z266	1	Kumpán	Městský hřbitov v Třebíči	Město Třebíč	hřbitov	Třebíč	Vltavinská	Třebíč	67401	TE	VYS
1926	DOHLEDÁNO	408_V_Z292	11	Kumpán	Cvičiště Sokola v Roudnici	TJ Sokol	cvičiště	Roudnice n./L.	Sokolská	Roudnice n./L.	41301	LI	UST
1922	DOHLEDÁNO	775_V_Z_507	14	Kumpán	Nemocniční areál v Roudnici	okresní nemocnice	nem. areál	Roudnice n./L.	Alej 17. listopadu 1101	Roudnice n./L.	41301	LI	UST
1941	DOHLEDÁNO	423_V_Z_271	33	Kumpán	Zahrada – Příbil – Slaný – koupaliště	Příbil	zahrada	Slaný	Jungmannova	Slaný	27401	KL	STR
?	DOHLEDÁNO	535_V_Z375	36	Kumpán	Urnový háj ve Slaném	Město Slaný	urnový háj	Slaný	Na Vinici	Slaný	27401	KL	STR
?	DOHLEDÁNO	556_V_Z390	50	Kumpán	Zahrada Hayman – Říčany	Hayman	zahrada	Říčany	Mánesova 660	Říčany	25101	P-V	STR
1928	DOHLEDÁNO	457_V_Z_304	66	Kumpán	Zahrada Doušek – Královo Pole	Doušek	zahrada	Královo Pole	Riegrova 8	Brno	61200	B-M	JIM
1929	DOHLEDÁNO	398_V_Z252	80	Kumpán	Zahrada vily Čerych – Česká Skalice	Čerych	zahrada	Česká Skalice	Křenkova 477	Česká Skalice	55203	NA	HK
?	DOHLEDÁNO	395_V_Z_249	87	Kumpán	Areál plovárny ve Dvoře Králové	Město Dvůr K. TJ Sokol	plovárna	Dvůr K. n./Labem	Mánesova 360	Dvůr K. n./Labem	54401	TR	HK

¹ použité zkratky okresů: TE/Třebíč, LI/Litoměřice, KL/Kladno, P-V/Praha-východ, B-M/Brno-město, NA/Náchod, TR/Trutnov

² použité zkratky krajů: VYS/Kraj Vysočina, UST/Ústecký kraj, STR/Středočeský kraj, JIM/Jihomoravský kraj, HK/Královéhradecký kraj

Tab. 3. Ukázka dílčího segmentu pracovní tabulky pro terénní šetření – pro objekt ID 80 – Vila Čerych v České Skalici

P. č. NAKI	Zdroj	Dílčí číslo	Název souboru	URL ¹ Poslední ²	Název objektu	ID	Místo	Autor	Rok vydání	Popis náš
884	NZM tisky	408	398_v_z252.jpg	252	fontána v zahradě pana ing. Čerycha v České Skalici	80	Česká Skalice	Kumpán Josef	1929	část zahrady
966	NZM tisky	490	480_v_z325.jpg	325	Vila Čerych	80	Česká Skalice	Kumpán Josef	1932	vodní prvek a okolí
1036	NZM tisky	560	551_v_z252.jpg	252	Příroda a zahrada, články	80	Česká Skalice	Kumpán Josef	1932	článek
1215	NZM náhledy	739	1494_V_Z_1006.jpg	1006	Zahrada ing. Čerycha v České Skalici	80	Česká Skalice	Kumpán Josef		zahrada
1931	NZM 3. várka	1455	1864_V_Z_252.jpg	252	Návrh fontány v zahradě pana ing. J. Čerycha v Č. Skalici	80	Česká Skalice	Kumpán Josef		detail bazénu
1932	NZM 3. várka	1456	1865_V_Z_252.jpg	252	Zahrada Čerych Česká Skalice. Detail perenového záhonu	80	Česká Skalice	Kumpán Josef	1930	záhon
1933	NZM 3. várka	1457	1866_V_Z_252.jpg	252	Zahrada inž. Čerych Č. Skalice	80	Česká Skalice	Kumpán Josef	1932	zahrada
1934	NZM 3. várka	1458	1867_V_Z_252.jpg	252	Zahrada pana továrníka ing. Jiřího Čerycha Česká Skalice	80	Česká Skalice	Kumpán Josef	1925	zahrada

¹ sloupec „URL“, odkaz, který není aktivní v současné době v rámci tohoto příspěvku, pro interní potřeby řešitelů projektů NAKI

² sloupec „poslední“ (poslední kombinace čísel sign. NZM) slouží ke kontrole, protože poslední číslo = číslo objektu v systému zápisu NZM

Tab. 1. Ukázka dílčího segmentu tabulky Katalogu plánové dokumentace v rámci projektu NAKI.

Tab. 2. Ukázka dílčího segmentu pracovní tabulky dohledaných objektů určených pro terénní šetření.

Tab. 3. Ukázka dílčího segmentu pracovní tabulky pro terénní šetření pro objekt ID 80 – vila Čerych v České Skalici.

Obr. 8. Josef Kumpán, *Příroda a zahrada* – ukázka článku. Archiv NZM, OF Josef Kumpán, inv. č. 551/VIZ/252. Foto: NZM, 2016.

Obr. 9. Josef Kumpán, *zahrada Ing. Jiřího Čerycha v České Skalici*. Archiv NZM, OF Josef Kumpán, inv. č. 1867/VIZ/252. Foto: NZM, 2016.

– rok (sloupec A) – uveden letopočet, případně letopočty, pokud nebylo známo či bylo nečitelné označení, bylo uvedeno ? či x;

– lokace (sloupec B) – uvedeno: DOHLEDÁNO či tzv. KONZULTACE (barevně označeny dle charakteru rozpracovanosti apod.), označení N – objekt nedohledatelný, dále značení X – objekt nedohledatelný bez bližší specifikace;

– signatura NZM (sloupec C), např. 395/V/Z249 (označení položky NZM soubor ve formátu .jpg či .pdf – zdigitalizovaná položka;

– ID (sloupec D), identifikátor (přidal Bc. Pavel Vaida, klíčový pro další činnost řešitelů a zpracování získaných materiálů);

– autor (sloupec E), J. Kumpán (též např. J. Chládek – stavitel, apod.);

– popis (sloupec F), původní popis položky, např. Zahrada při Výzkumném ústavu pro průmysl cukrovarský v Praze na Vořechovce;

– adr – jméno (sloupec G), označení „adresáta“ (zadavatele), např. pan J. Janda, město, jednota Sokol atd.;

– FTZ – (sloupec H), funkční typ zeleně (zahrada, hřbitov aj.);

– adr – místo (sloupec I), označení původní adresy – místa uvedeného např. na plánu, fotografií, zápis je pouze strohým opisem dobového označení (např. Řež, Vořechovka aj.);

– ulice (sloupec J), uvedeno dle současné adresy objektu;

– město (sloupec K), uvedeno dle současné adresy objektu;

– PSC (sloupec L), uvedeno dle současné adresy objektu;

– okres (sloupec M), uvedeno dle současného systému členění okresů ČR;

– kraj (sloupec N), uvedeno dle systému členění krajů ČR (případně SR), použity zkratky.

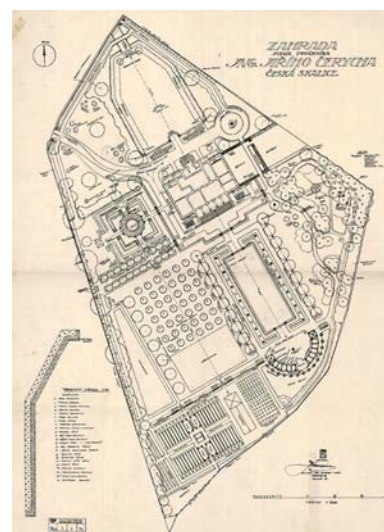
Pokud bylo možné, v první fázi jsme se soustředili na takové objekty, které lze dohledat s ohledem na charakter popisu uvedeného k dané položce, např.:

– hřbitov a urnový háj v Nymburce;

– sadová úprava lázeňského náměstí – Luhačovice;

8

9

– úprava areálu Cukrovarnického ústavu v Praze na Ořechovce;

– zahrada Zbořil – Bystřice pod Hostýnem apod.

Tyto položky, respektive dohledání objektů lze provést snadno v rámci dané obce/města prostřednictvím webových portálů. Zjištěné jsme případně ověřili korespondenční cestou. Dohledání a potvrzení takových objektů výše uvedeným způsobem lze označit za nejsnadnější a zcela standardní v rámci badatelské činnosti.

Ve většině případů získaných položek základní informací o zájmovém objektu (např. zahrada) tvořila „dvojice“, a to příjmení zadavatele a označení místa bez bližšího uvedení adresy (např. Nožička – Klánovice). Pro tyto objekty bylo nutno dohledat více informací, a to:

– zjistit celé jméno zadavatele (křestní jméno);

– zjistit o zadavateli další údaje – funkce, titul, povolání (starosta, poslanec, továrník, JUDr. aj.);

– zjistit více k dané lokalitě (místní část, zaniklá obec, více obcí stejného názvu na území ČR – nutná specifikace).

Specifikaci těchto položek, respektive dohledání objektů lze provést opět v rámci dané obce/města prostřednictvím webových portálů – zjištěná údaje jsme případně korespondenčně ověřili. Dohledání a potvrzení takových objektů výše uvedeným způsobem lze označit za časově velmi náročnou činnost, která bez spolupráce daných institucí a odborníků nemůže mít výsledky. Za nejprůnosnější lze označit spolupráci s místními kronikáři a pamětníky, pracovníky muzeí, okresních a oblastních archivů, místních občanských sdružení a spolků aj.

Pokud u daných objektů typu „dvojic“ neuspěl uvedený postup, je potřeba studiem ma-

pových podkladů, tedy prostřednictvím katastrálních map, leteckých snímků (2012, 2006, 2003) a ortofotomap (1952, 1953, 1954) a případně jiných dostupných mapových podkladů zájmový objekt vytipovat:

– daný mapový podklad rozdělíme podle rozsa- hu na „pole“ (cca 20–64 polí) a dle charakteru, tvaru a velikosti parcely (pokud máme plán, resp. situaci) dohledáváme;

– pokud nemáme k dispozici plán, ale např. pouze fotografii či perspektivu aj., dohledáváme např. dle jednotlivých VP a TP (bazén, původní dřevina), stejným způsobem jako výše uvedeno – z mapového podkladu.

Stejně jako v předchozích případech vše korespondenčně ověříme. I v tomto případě je dohledání a potvrzení objektů náročné na čas a spolupráci s dalšími odborníky a institucemi.

Pokud ani tento postup u objektů typu „dvojic“ neuspěje, je potřeba danou lokalitu vytipovat přímo v terénu. Toto terénní šetření je určeno k vytipování objektů u lokalit následujícího typu:

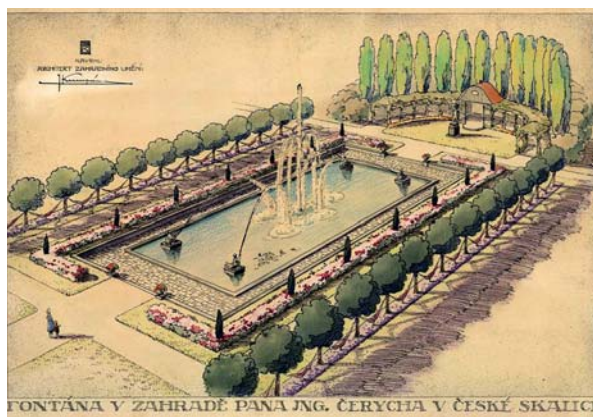
– malé obce, místní části měst;

– rekreační oblasti a turisticky atraktivní oblasti;

– bývalé průmyslové areály apod.

I tento způsob dohledávání daných objektů představuje časově náročnou činnost, která vyžaduje spolupráci místních občanů, často majitelů dotčených pozemků – proto musí být prováděno nejlépe o víkendech, kdy je předpoklad, že místní budou v dané lokalitě k zastavení.

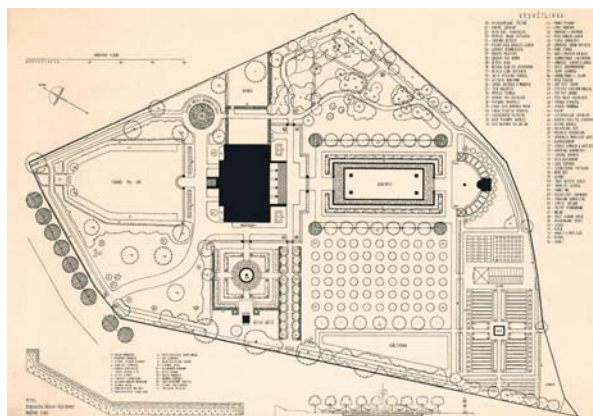
Poslední skupina objektů k dohledání jsou objekty, které nelze dohledat výše uvedenými způsoby. Jedná se o díla zachycená na fotografiích, skicách, perspektivách či axonometrii. Zde je třeba využít např.:

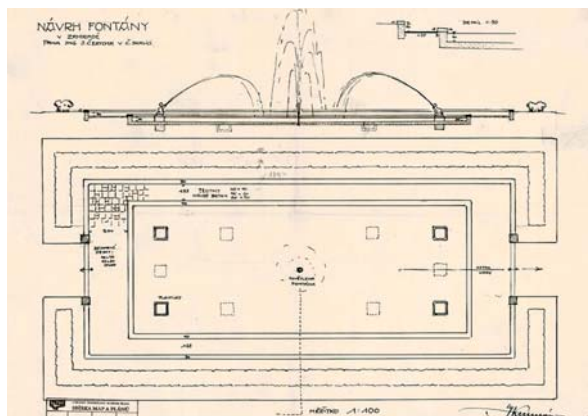
10

11

12

13

Obr. 10. Josef Kumpán, fontána v zahradě Ing. Čerycha v České Skalici. Archiv NZM, OF Josef Kumpán, inv. č. 398/VIZ/252. Foto: NZM, 2016.

Obr. 11. Josef Kumpán, vila Čerych. Archiv NZM, OF Josef Kumpán, inv. č. 480/VIZ/325. Foto: NZM, 2016.

Obr. 12. Josef Kumpán, zahrada Ing. Čerycha v České Skalici. Archiv NZM, OF Josef Kumpán, inv. č. 1494/VIZ/1006. Foto: NZM, 2016.

Obr. 13. Josef Kumpán, návrh fontány v zahradě Ing. J. Čerycha v České Skalici. Archiv NZM, OF Josef Kumpán, inv. č. 1864/VIZ/252. Foto: NZM, 2016.

- studium odborné literatury a pramenů v oblasti architektura, místopis, literatura faktu daného období (včetně dobového tisku);
- studium odborné literatury a pramenů v oblasti zahradnictví, zahradního umění (soudobé texty, ale i dobové);
- studium archivních materiálů k daným osobnostem (zadavatelům) apod.;
- studium archivních materiálů.

Bylo třeba také brát v úvahu, že některé lokality nelze dohledat, protože dané návrhy nemusely být realizovány, realizované objekty už zanikly, nebo z dalších důvodů.

Vzhledem k charakteru dostupných materiálů a s ohledem na platnou legislativu v České republice v oblasti získávání osobních údajů jsou jednou z posledních možností, jak dohledat dané objekty, tzv. lustrace daného příjmení majitele z pozemkových knih. Jedná se však o zpoplatněné správní řízení při příslušné pobočce katastrálního úřadu pouze v rámci České republiky, které je finančně dosti nákladné (dle platného ceníku ČZKÚ ČR) a vyžaduje před započítím práce specialisty oddělení pozemkových knih dostatek informací typu: příslušný katastr (v Praze velmi komplikované – musí být přesně vymezeno), přesné jméno a příjmení majitele nemovitosti, druh nemovitosti, rok aj. Pokud toto neznáme přesně, jsou např. lustrace všechny osoby daného příjmení, což u řady z nich znamená velmi početnou skupinu osob, která je v řízení v plném rozsahu zpoplatněna. Přesto lze u některých objektů, které nebyly doposud lokalizovány, tento postup doporučit.

Přes značnou časovou náročnost výše uvedeného postupu lokalizace objektů jsme mohli přistoupit k poslednímu nezbytnému kroku. Konkrétně se jednalo o podrobný terénní prů-

zkum v dohledaných lokalitách. Ten probíhal kontinuálně, přičemž nejdůležitější byly průzkumy, jež následovaly po analýze mapových a písemných podkladů, a pomáhaly tak zpřesnit jejich interpretaci. Důležitá byla i volba vhodného období pro tyto podrobné terénní průzkumy. Nejvhodnější byly jarní a podzimní měsíce, kdy terén nebyl zarostlý vegetací či pokrytý sněhovou pokrývkou a jednotlivé tvary dobře vynikaly.

Výsledky zpracování plánové dokumentace – osobního fondu Josefa Kumpána

Z 891 digitalizovaných položek byl vyhodnocen a utříděn materiál a bylo zjištěno, že se plány týkají 594 jedinečných objektů zahrad. Konkrétně se dochovaly plány pro 297 objektů soukromých vilových a rodinných zahrad včetně usedlostí, 72 objektů veřejné zeleně typu veřejných sadů, parků, prostranství, 28 objektů hřbitovů, hrobov a hrobů, 23 objektů sportovišť a rekreačních areálů, 16 objektů zeleně areálů škol, odborných ústavů a institucí v rámci výchovy, osvěty, vzdělávání a zázemí pro studenty, 5 objektů zeleně areálů nemocnic, léčeben a odborných ústavů, 23 objektů zeleně zámeckých areálů parků a zahrad, 7 objektů zeleně

14

15

Obr. 14. Česká Skalice, pohled na jižní průčelí vily Čerych. Foto: Stanislava Ottomanská, 2014.

Obr. 15. Česká Skalice, pohled na centrální parter s bazénem zahrady Čerych. Foto: Stanislava Ottomanská, 2014.

Obr. 16. Česká Skalice, fontána v různově vily Čerych. Foto: Stanislava Ottomanská, 2014.

církevních institucí, poutních míst, 7 úprav továrních zahrad, 4 úpravy kolonií, 7 úprav předzahradek, 3 objekty zeleně lázeňských areálů, 3 areály památníků, mohyly či historické areály v krajině či v kontextu s jiným významným objektem, 2 dochované úpravy areálů úřadů, úřadů železnic a železničních stanic, 1 objekt úpravy zeleně komunikací, mostů a jiných staveb. Zbývajících 96 objektů zatím není upřesněno, důvodem je absence bližší adjustace, čitelnější dispozice plánu a jiné příčiny.

Výsledky terénního šetření

Terénní šetření proběhlo v letech 2014 a 2015 pro objekty projektované Josefem Kumpánem⁸ a bylo rozděleno na 2 etapy. S ohledem na archivní zdroje NZM jsou pro tento příspěvek určující výsledky první etapy, která měla za úkol prokázat, zda daný objekt byl realizován, případně se hodnotily další atributy související s jeho autenticitou. Pro potřeby terénního šetření byla klíčová pracovní „tabulka dohledaných objektů“, která obsahovala potřebné informace včetně adresy daného objektu. V tabulce „katalog plánové dokumentace“ si řešitelé vyhledali dostupné plány z fondu NZM, které pro daný objekt existují – pro ukázkou uvedme například vypracovaný přehled dostupných podkladů pro objekt zahrady vily Čerych v České Skalici. Obrázky jsou ukázkou vybraných dostupných podkladů z fondu NZM k zahradě této vily, k níž byla provedena první etapa terénního šetření v srpnu 2014, kdy došlo k posouzení daných podkladů přímo v terénu

a pořízení fotodokumentace současného stavu.

Objekt zahrady vily Čerych byl vybrán záměrně pro ukázkou možností využití archivních zdrojů NZM, protože jako u jednoho z mála objektů se podařilo sestavit požadovaný „komplet“ archivních dokumentů, kde jsou vedle půdorysné situace, perspektiv, detailů (např. záhony, fontána – vodní prvek) dochovány i fotografie, dobové výstřižky z novin apod. Zahrada byla též realizována a v současné době je postupně obnovována. K tomuto objektu existuje též řada dalších dostupných dokumentů mimo fondy NZM, které se dají dále studovat.

V rámci výzkumného projektu Zahradně-architektonická tvorba v kontextu realizace cílů národního obrození během první republiky, který naplňuje tematické priority TP 1.1 a TP 1.4. Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI), se v roce 2014 uskutečnilo terénní šetření pro 111 objektů a v 54 případech se prokázalo, že daný objekt byl dle návrhu Josefa Kumpána realizován. V roce 2015 se uskutečnilo terénní šetření pro 58 objektů a realizace projektu Josefa Kumpána se prokázala ve 22 případech.

Závěr

Příspěvek dokládá velmi pestrý projektční činnost zahradního architekta Josefa Kumpána, který z hlediska četnosti vypracovaných a doložitelných objektů zahrady a parků zdárně sekunduje dalšímu významnému zahradnímu architektovi dané doby Josefu Vaňkovi. Přesto autoři prozatím přinášejí pouhý přehled materiálů k tvorbě architekta a jeho práce blíže nehodnotí, resp. v této fázi projektu není na definování specifik Kumpánovy tvorby (např. kompoziční principy pro jednotlivé objekty, navržený a použitý rostlinný materiál, použité technické prvky v souladu s funkčním typem zeleně daného objektu) kladen požadavek. Jedním z důvodů je

16

právě velký objem dochovaného materiálu, který je potřeba podrobněji analyzovat, než dojde k dalšímu rozpracování tématu za spolupráce specialistů v příslušných oborech. Přesto možnosti využití osobního fondu J. Kumpána lze v současné době označit z hlediska badatelské činnosti za jedinečné v rámci archivního systému České republiky a získané dokumenty jsou vysoce přínosné pro vědecko-výzkumnou činnost oboru zahradní a krajinářská tvorba.

Článek vznikl v rámci výzkumného projektu Zahradně-architektonická tvorba v kontextu realizace cílů národního obrození během 1. Československé republiky (kód projektu DF13P010VV003), financovaného z Programu na podporu aplikovaného výzkumu a vývoje národní kulturní identity (NAKI).

■ Poznámky

⁸ Terénní šetření 2014 a 2015, Ústav biotechniky zeleně Zahradnické fakulty v Lednici Mendelovy univerzity v Brně, vedoucí ústavu: doc. Ing. Pavel Šimek, Ph.D., vedoucí terénních šetření: doc. Ing. Tatiana Kutková, CSc., terénní pracovníci: Ing. Helena Gálová, Ing. Kristýna Klasová, Bc., Ing. Stanislava Ottomanská, Ing. Michaela Spěváčková, Ing. et Ing. Romana Šnajdárková, Ing. Lukáš Štefl, Ing. Roman Zámečník.